

**A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, mint a Hortobágyi Nemzeti Park
– a Puszta világörökségi helyszín gondnoka által készített jelentés az
Miniszterelnökség minisztere számára a 2014-as évre**

2015. március.

Egyesült Nemzetek
Nevelésügyi, Tudományos és
Kulturális Szervezete

**Hortobágyi
Nemzeti Park
a Puszta**

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, mint a Hortobágyi Nemzeti Park -a Pusztai világörökségi helyszín gondnoka által készített jelentés az Miniszterelnökség minisztere számára a 2014-es évre

I. Világörökségi gondnokság kiválasztása:

A Hortobágyi Nemzeti Park - a Pusztai világörökség helyszín (továbbiakban: HNP VH) gondnoksági feladataival kapcsolatos előzetes egyeztetések már 2012-ben elkezdődtek a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (továbbiakban HNPI) bevonásával.

Figyelemmel azonban a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvényre (továbbiakban: Vötv.), annak 10. § (4)-ra: „Amennyiben a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke kizárólag természeti érték, és a világörökségi helyszínt teljes egészében lefedő védett természeti területre vonatkozóan külön jogszabály természetvédelmi kezelésért felelős szervet jelöl ki, úgy ez a szerv látja el a kezelés 7. §-ban megjelölt feladatait.”

Fenti feltétel, valamint a 32/2012. (V. 8.) NEFMI rendelet (továbbiakban NEFMI rendelet) 1. § (2), (3) pontjainak¹ teljesülésével a kultúráért felelős miniszter, Balog Zoltán úr, Dr. Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter úr támogatásával 2012. december 12-i keltezésű levelében kérte fel a HNPI-t a gondnoksági feladatok ellátására. A felkérést intézményünk 2013. január 29-én kelt levelében fogadta el.

II. Világörökségi gondnoksági szerződés:

A gondnoksági feladatok ellátására a NEFMI rendelet 7. § (1) bekezdése szerint és összhangban a Vötv. 12.§ (1) bekezdésével, a központi költségvetésben megállapítottak szerint támogatási szerződéskötést von magával. A 2013. évi támogatási szerződés szakmai és pénzügyi beszámolóját az Emberi Erőforrások Minisztériuma elfogadta.

A 2014. évi gondnoksági szerződés előkészítését nagyban segítették a megelőző év tapasztalatai valamennyi aláíró félnél. Ezzel együtt több egyeztetés zajlott a szerződés mellékleteinek tartalmát illetően, valamint a fejezeti átirányítás adminisztratív teendői némileg késleltették a szerződéskötést, amelyre végül 2014. június 26-án került sor. Ennek keretében a HNPI 8 millió forint támogatásban részesült.

A szerződés alapján a gondnoksági feladatok ellátására a HNPI 8 millió Ft összegű támogatásban részesült.

A kormányzati struktúra változása szintén érintette a világörökségi ügyeket, azaz az Emberi Erőforrások Minisztériumától átkerültek a Miniszterelnökség hatáskörébe.

---

¹ 32/2012. (V.8) NEFMI rendelet

§ (1) A kultúráért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) a világörökségi gondnokságot - a (2) és (3) bekezdés alkalmazásával - világörökségi helyszínenként a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Vötv.) 10. §-ában meghatározottak figyelembevételével

a) felkérés útján,

b) pályázat útján vagy

c) új szervezet létrehozásával

jelöli ki.

(2) Amennyiben a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke kizárólag természeti érték, vagy a világörökségi terület teljes egésze országos jelentőségű védett természeti terület, a világörökségi gondnokság kijelöléséhez a természetvédelemért felelős miniszter egyetértése szükséges.

(3) Amennyiben a világörökségi terület országos jelentőségű védett természeti területet vagy Natura 2000 hálózatba tartozó területet érint, az (1) bekezdés a) és c) pontja szerinti kijelölés esetén a miniszter kikéri a természetvédelemért felelős miniszter véleményét.

III. A világörökségi helyszín bemutatása:

A Hortobágy - a kontinens legnagyobb egybefüggő szikes pusztájaként - Európában egyedülálló. A modern kutatások ma már egyértelművé tették, hogy a Hortobágy, mint táj kialakulása a különleges földtani, talajtani adottságoknak köszönhető, és jóval az ember térnyerése előttre nyúlik vissza. Az itt létrejött Hortobágyi Nemzeti Park hazánk első és máig is legnagyobb kiterjedésű nemzeti parkja. Az egész nemzet hasznára vált, hogy a Magyar Pusztáért aggódó nagy írónk, Móricz Zsigmond haladó gondolata jutott érvényre, amikor 1973. január 1-jén a Pro Natura akció keretében Nobel-díjas tudósok által is támogatott, több évtizedes előkészítő munka után létrejöhetett.

A HNP létesítéséről szóló dokumentumok alapján a védetté nyilvánított terület **rendelgetése** az alábbiakban foglalható össze.

- **Védje és fejlessze a puszta jellegzetes természeti értékeit, őrizze a Hortobágy sajátos pusztai tájképét, növény- és állatvilágát.**
- **Biztosítsa a Hortobágy különleges madárvilágának háborítatlan fészkelését és vonulását.**
- **Természetes körülmények között, hiteles formában őrizze és mutassa be a hagyományos pusztai életformát, a kiveszőfélben lévő ősi magyar állatfajtaikat és a Hortobágy kulturális értékeit, történelmi emlékeit, tekintettel ezek kiemelkedő hazai és nemzetközi jelentőségére.**

Az alapításkori 52 ezer hektáros védett természeti terület a folyamatos bővítések révén ma több mint 82 ezer hektár kiterjedésű. A hortobágyi pusztáknak a nemzeti parkba eső része már a kezdetektől fogva jelentős nemzetközi elismerést is kapott: alapításkori területének egészét bioszféra rezervátummá minősítették, ezen belül a Kunkápolnási mocsarat, Madarasi pusztát, Pentezugot, Zám pusztát és a Margitai erdőt magterületként megjelölve, a természetes vagy természeteshez közelálló ökológiai rendszerek, ezeken belül a növény- és állatfajok génkészleteinek az egész emberiség érdekében történő megőrzése céljából. Többek között Zám, Pentezúg, Angyalháza és a Hortobágyi-halastó, Tiszafüredi Madárrezervátum később felvételt nyert a nemzetközileg is elismert vízimadár élőhelyek sorába (Ramsari egyezmény).

Az Europarc, azaz az Európai Nemzeti Parkok Szövetsége is korán felvette soraiba. 1999. december elsejétől pedig az UNESCO által adományozott, a "Világörökség" megtisztelő címet is elnyerte, mint pásztor-társadalmak által is formált kultúrtáj. A bizottság értékelése szerint a magyar Puszta máig fennmaradt kiemelkedő példája a több évezrede folyó tradicionális földhasználatnak, amely tartós együttélést tett lehetővé ember és természet között.

A világörökség helyszín (VH) területi adatai:

74.820 ha (UNESCO-nál nyilvántartott adat)

Saját térinformatikai nyilvántartás: Helyszín: 74.865 ha

A VH határainak leírása: A világörökségi helyszín teljes terjedelmével a Hortobágyi Nemzeti Parkon (HNP) belül helyezkedik el, de némileg kisebb annál. A Hortobágyi Nemzeti Park jelenlegi kiterjedését a 131/2007. KvVM rendelet (a Hortobágyi Nemzeti Park védettségének fenntartásáról) határozza meg. A világörökségi helyszín ennél a lehatárolásnál, a 3/1998. KÖM rendelettel védelemre kihirdetett területekkel kisebb. Ezek a területek a Hortobágyi

Halgazdaság kezelésében levő állami földek voltak. A HNP-nek ez a része a felterjesztéskor még nem volt védett, ezért kívül maradt a világörökségi helyszín területén.

A fentiekén túl, a világörökség lényegét, az azt meghatározó elemeket, attribútumokat a következő megközelítésben értékelhetjük:

1. A tájat meghatározó természeti értékek

- Rövidfűvű szikes legelők: ürmös-szikespuszta, cickafarkas-szikespuszta stb.;
- Sziki mikroformák: padkák, szikfokok, szikes laposok;
- Puszta - mocsár mozaikok
- Kerekerdők, szárnyékerdők
- Töretlen látóhatár
- Tömegesen vonuló madártömegek (különösen daru és lúdalkatúak)
- Természeti jelenségek: délibáb, pusztai vihar, felhőalakok, felkelő és lemenő nap, stb.
- Fényszennyezéstől mentes csillagos égbolt

1. Hagyományos tájhasználat (extenzív legeltetési állattartás őshonos házi állatokkal)

2. Épített örökség

- pásztor építmények
  - seggen ülő hodály, vasaló, gémeskút, kontyos kunyhó
  - falas hodály, pásztortanyával
- műemlékek, a pusztai állattartás történetéhez közvetlenül kapcsolódó építmények (csárdák, Kilenclyukú híd, kungyörgyi víztorony)

3. Régészeti örökség (külön említve a halmokat, amelyek természeti és táji értéket is képviselnek)

4. Szellemi örökség

- Primer:
  - Állattartással kapcsolatos ismeretek
  - Etno-ökológiai ismeretek
  - Hagyományos pásztorépítmények építéstechnológiai ismeretei
  - Szokások, pásztorok társadalmi tagozódása,
  - Eszközkészítés, eszközhasználat
  - Viselet és annak elkészítéséhez kapcsolódó mesterségek
  - Kézművesség,
  - Népzene, népdal
- Szekunder:
  - Irodalom
  - Zene
  - Képzőművészet

Kétségtelenül kapcsolódnak a Hortobágyhoz, mint kultúrtájhoz **szubjektív** elemek is, ilyenek lehet tekinteni a csendet, az időtlenséget, a végtelenség érzését, stb.

IV. A világörökségi helyszín állapota a fő kihívások, problémák, veszélyek megnevezésével:

Összességében megállapítható, hogy a 2013-as évre tett megállapítások 2014-ben is relevánsak, természetesen egy folyamatosan változó rendszerről is szó van. Ezt tükrözi az alábbi elemzés. A világörökségi helyszín állapotát illető fő kihívások, problémák, veszélyek vizsgálatához első sorban a fenti értékek állapotának elemzésével juthatunk. Összefoglalóan az mondható el, hogy a világörökségi helyszín általános állapota nem romlott a Világörökség Listára való felkerülése óta, tehát Magyarországnak, mint részes államnak sikerült teljesíteni az UNESCO felé tett vállalását. Persze részleteit tekintve sokkal árnyaltabb a kép, számos pozitív és negatív fejleménnyel az elmúlt 15 évben.

1. Jelentős előrelépést jelentettek azok a projektek, amelyek:

- Jelentős részben **felszámolták a látképet romboló és jelentős számú madarat pusztító légvezetékeket**, azok földkábelbe helyezésével. Ezek a projektek továbbfolytatódnak, forrást első sorban az Európai Unió programokon keresztül tud hívni a HNPI.
- Szintén jelentős mértékben **felszámolták a terület hidrológiai adottságait és a tájképet is negatívan befolyásoló csatorna- és rizsgát-rendszert**.
- A megszűnt **bombázótér** jelenleg is folyó **lőszementesítésével**, valamint **élőhely- és tájrehabilitációjával** ismét színtere lehet a hagyományos legeltető állattartásnak, kiváló terepet szolgáltatva egy modell értékű (egyúttal, hagyományos, ősi formákat újból életre hívó) legeltetési társulás bevezetéséhez.
- **Megújították** a Hortobágy néhány műemlék csárdáját, mint a tájnak és egy átalakult világnak velünk élő emlékeit.
- Szolgálják az **ismeretterjesztést, oktatást és az ökoturizmust**, s méltóvá teszik a vendégek fogadási feltételeit a világörökségi címhez (pl. látogatóközpont, erdei iskola, számos kiállítás, kiadvány, stb.)

2. A fenti eredmények mellett persze sok **megoldásra váró feladat** van, listászerűen ezek a következők:

2.1. Táj- és tájképvédelemmel kapcsolatos:

- Nagyméretű erdőtömbök, erdősávok (kivéve a kerekerdők, szárnyékerdők) jelenléte.
- A még a világörökségi helyszín területén vagy közvetlenül annak szegélyén lévő légkábelek tájképromboló hatása.
- A még a világörökségi helyszín területén lévő egyéb vonalas létesítmények (csatornák, gátak, utak), amelyek nem szolgálnak élőhelyfenntartást
- Kerítések, villanypásztorok megjelenése.
- Az állattartó telepekről származó fényszennyezés.
- Invazív fajok jelenléte, terjedése.
- A kunhalmok egy részén még nem hagytak fel a szántással, más halmokon a kívánatos gyep helyett erdő található, illetve sérült és roncsolt halmok.

2.2. Épített környezettel kapcsolatos:

- A tájba nem illő állattartó telepek.
- A hagyományos építészeti megoldásokat hordozó állattartó létesítmények állagromlása.

- A hagyományos technológiával készített ideiglenes állattartó létesítmények (lényegében) eltűntek (de ez már a jelölés időpontjában így volt).
- A gémeskutak egy része rossz vagy nagyon műszaki állapotban van, több megsemmisült.

2.3. Szellemi örökséggel kapcsolatos:

- A pásztor kultúra folyamatos degradálódása.
- A hagyományos, az állattartással kapcsolatos tárgyi és szellemi tudás folyamatos degradálódása - a pásztorképzés hiánya (különös tekintettel az extenzív állattartásra)

2.3. Legeltetési struktúrával kapcsolatos:

- A nyílt legelőtáj hosszú távú fenntartását szolgáló legeltetési társulatokon alapuló legelőhasználattal szemben az egyéni gazdaságokon alapuló legelőhasználat előtérbe kerülése - ez szembe megy azzal a kívánatos működéssel, amely a Hortobágyot, mint komplex tájat kezeli, és amely évezredekken át formálta és fenntartotta azt.
- Az optimálisnál jóval kevesebb legelő állat.

2.4. Jogi helyzettel kapcsolatos:

- Védőzóna hiánya
- Hatályos jogszabályokból fakadó, a helyszín sajátosságaival ütköző szabályozás (pl. erdők felszámolása; állattartó telepekre vonatkozó előírások)

2.5. Kutatással, adatbázisokkal kapcsolatos:

- Speciális, a világörökségi attribútumok állapotával kapcsolatos kutatások hiányosságai, egyes esetekben hiánya
- Az attribútumok állapotát monitorozó rendszer (részleges) hiánya

2.6. Bemutatással kapcsolatos:

- A meglévő bemutatóhelyek fenntartása, üzemeltetése és a lehetőségekhez képest folyamatos megújításuk sok tekintetben meghaladják a HNPI saját erőforrásait, s ezek nem minden esetben kezelhetők újabb, átfogóbb projektek benyújtásával, amelyek első sorban új fejlesztésekre irányulnak.
- A kiemelkedő egyetemes érték bizonyos attribútumai alulreprezentáltak a HNPI bemutató tevékenységében.

V.1. 2013-ban a világörökségi gondnoksági feladatok ellátására nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredménye

A HNPI 2013-as évre 8 millió forint támogatást kapott erre a célra, a következő felosztás szerint:

Szerződés iktatószáma: 15190-4/2013/KULTUR

Kiadás megnevezése	Igényelt támogatás összege (Ft)	Támogatás terhére felhasznált összeg (Ft)	Eredmény összefoglalása
1. Bérköltség, egyéb személyi jellegű kifizetések	2 800 000	2 800 000	A HNPI két új munkatársat alkalmazott, kifejezetten a világörökségi ügyek intézésére. A világörökségi szakreferens (Tolnay Zsuzsa) 2013. augusztus 1-től, míg a világörökségi ügyintéző (Juhász Krisztina) 2013. október 15-től áll a HNPI alkalmazásában. Egy harmadik munkatárs (Molnár Attila) bérét részben (33 %) kívánjuk elszámolni, aki egyéb feladatai mellett vett részt abban az egyeztetési folyamatban (technikai előkészítés, szervezés), amely a potenciálisan érintett önkormányzatokkal való, a VH lehetséges védőövezeti kijelölésével kapcsolatos egyeztetéseket jelentette. <i>(Részletes szakmai és pénzügyi beszámolót a világörökségi gondnokság támogatási szerződésének elszámolása tartalmaz. Emberi Erőforrások Minisztériumának benyújtva: 2014. március 1-én.)</i>
Bérköltség és cafetéria	2 800 000	2 800 000	
2. Munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó	700 000	700 000	Fent jelzett munkatársak után fizetendő munkaadói járulékok.
Munkaadói járulék	700 000	700 000	
3. Dologi kiadások	3 000 000	3 000 000	A Parti-túra Bt. munkatársa, Aradi Csaba az alábbi, a világörökségi gondnokság által ellátott feladatokban vett részt: - Egyeztetési folyamat az érintett önkormányzatokkal a VH védőövezetének kijelölésével kapcsolatban (előkészítésben való részvétel, szakmai
Szellemi tev. költségei, szakértői, előadói díjak	3 000 000	3 000 000	
Szakértői díjak	3 000 000	3 000 000	

Kiadás megnevezése	Igényelt támogatás összege (Ft)	Támogatás terhére felhasznált összeg (Ft)	Eredmény összefoglalása
(kapcsolattartás önkormányzatokkal)			szempontrendszer kialakítása, tárgyalások lefolytatása) - Kapcsolattartás szakmai és társadalmi szervezetekkel - Közreműködés a HNPI oktatási, turisztikai programjaiban (terepi szakvezetés, szakmai előadások)
I. Működési kiadások összesen	6 500 000	6 500 000	
4. Beruházások	1 500 000	1 500 000	2013. szeptember-november hónapjaiban a HNPI Hortobágy és Nagykunság tájegységeiben szolgálatot teljesítő természetvédelmi őrök lokalizálták a következő, a VH értékelemeit és előzetes állapotfelvételt készítettek róluk: a) állattartó telepek; b) kutak, gémek; c) kunhalmok. Ennek elvégzéséhez informatikai eszközök (PC, mobil mapper) kerültek beszerzésre.
Számítógépek, irodai felszerelések, terepi eszközök beszerzése	1 500 000	1 500 000	
II. Felhalmozási kiadások összesen	1 500 000	1 500 000	
I. + II. összesen	8 000 000	8 000 000	

V.2. 2014-ban a világörökségi gondnoksági feladatok ellátására nyújtott támogatásból megvalósult feladatok és eredménye
A HNPI 2014-as évre 8 millió forint támogatást kapott erre a célra, a következő felosztás szerint:

Szerződés iktatószáma: 11899/2014/KULTUR

Kiadás megnevezése	Igényelt támogatás összege (Ft)	Támogatás terhére felhasznált összeg (Ft)	Eredmény összefoglalása
5. Bérköltés, egyéb személyi jellegű kifizetések	4 500 000	4 500 000	A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság kifejezetten a világörökségi gondnoksági feladatok ellátására a következő munkatársakat foglalkoztatta. Tolnay Zsuzsa, mint világörökségi szakreferens a világörökségi gondnoksági feladatok koordinálásáért és részben elvégzéséért volt felelős. Csibi Lola, mint néprajz szakos végzettségű munkatárs első sorban a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes érték bemutatásában, azzal kapcsolatos oktatási tevékenységben kapott szerepet. Lisztes László az Oktatási és Ökoturisztikai Osztály munkatársaként a világörökségi értékek bemutatását szolgáló programok szervezésével és a bemutatást, bemutatóhelyek fejlesztését szolgáló pályázatok szakmai kidolgozásával kapcsolódott be a világörökségi gondnokság munkájába. <i>(Részletes szakmai és pénzügyi beszámolót a világörökségi gondnokság támogatási szerződésének elszámolása tartalmaz. Miniszterelnökséghez benyújtva: 2015. február 27-én.)</i>
Bérköltés és cafetéria	4 500 000	4 500 000	
6. Munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó	1 200 000	1 200 000	Fent jelzett munkatársak után fizetendő munkaadói járulékok.
Munkaadói járulék	1 200 000	1 200 000	
7. Dologi kiadások	2 300 000	2 300 000	A Parti-túra Bt. munkatársa, Aradi Csaba az alábbi, a

Kiadás megnevezése	Igényelt támogatás összege (Ft)	Támogatás terhére felhasznált összeg (Ft)	Eredmény összefoglalása
Szellemi tev. költségei, szakértői, előadói díjak	2 300 000	2 300 000	világörökségi gondnokság által ellátott feladatokban vett részt:
Szakértői díjak (kapcsolattartás önkormányzatokkal)	2 300 000	2 300 000	<ol style="list-style-type: none"> 1. Közreműködik a Hortobágyi Nemzeti Park, világörökség helyszín és nemzeti parki védőövezet kialakításával kapcsolatos előkészítő munkákban. 2. Közreműködik a Hortobágyi Nemzeti Park - a puszta világörökségi helyszín időszakai jelentésének elkészítéséhez szükséges anyaggyűjtésben. 3. Közreműködik a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság szakmai, társadalmi kapcsolatainak fenntartásában, építésében. 4. Közreműködik a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság turisztikai, oktatási programjainak megvalósításában: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Terepi szakvezetést végez ▪ Szakmai előadásokat tart 5. Közreműködik a Hortobágyi Nemzeti Park - a puszta világörökségi helyszínt célzó projektek szakmai előkészítésében.
II. + II. összesen	8 000 000	8 000 000	

V. A világörökségi gondnokság rövid-, közép- és hosszú távú tervei

A világörökségi gondnokság különböző távú feladatainak továbbviteléhez kulcsfontosságú a VH kezelési tervének megszületése, amely folyamat a HNPI-n kívül álló okok folytán 2014. közepé óta megakadt. Amennyiben sikerül végigvinni a folyamatot, akkor a kezelési terv kormányrendeletben is kihirdetésre kerül. Ez alapvetően meghatározza a gondnokság működését, tevékenységét. A feladatokat mindazonáltal a terv legutóbbi változata is tárgyalja, illetve kijelöli stratégiai szinten. Ezen beavatkozásokat, tevékenységeket részleteiben a majdan kidolgozásra kerülő kezelési kézikönyv fejt ki részletesen, tehát részleteiben jelen jelentés keretei között még nem tudjuk taglalni. Annyi azonban összességében elmondható, hogy a feladatokat a IV. pontban kifejtett problémák, veszélyek jelölik ki: az ezek megoldására, elhárítására irányuló intézkedések.

VI.1. A HNPI egyúttal megkezdte a felkészülést a 2014-2020-as EU-s költségvetési ciklusra is, különböző projektek előkészítésével.

A tervezett vagy szükséges fejlesztés (projektötlet) címe	A tervezett fejlesztés rövid leírása	Becsült költség (millió Ft)	Lehetséges partnerek (résztevő és együttműködő szervezetek)	Érintett vállalkozások száma	Létesített munkahelyek száma
szükséges + tervezett	1. A világörökség helyszínen és védőövezetében található, arra rászoruló pásztorépítmények, és a telepeken kívüli, pusztai gémeskutak felújítása eredeti karakterük megtartásával.	4 000	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 150: 130 állattartó, 20 projekttervezés és menedzsment	kb. 20
szükséges + tervezett	2. Elhagyatott, használaton kívüli, különböző mértékben romos állattartó telepek és maradványaik felszámolása, melyek esetében nyilvánvalóan nincs már mód azok renoválására, újra használatba vételére.	500	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 150: 130 fő állattartó, 20 fő projekttervezés, kivitelezés és menedzsment	kb. 20

A tervezett vagy szükséges fejlesztés (projektötlet) címe	A tervezett fejlesztés rövid leírása	Becsült költség (millió Ft)	Lehetséges partnerek (résztevő és együttműködő szervezetek)	Érintett vállalkozások száma	Létesített munkahelyek száma
szükséges	3. A világörökség helyszínen és védőövezetében található, nem „tájba illő”, esztétikailag problémás (általában modern és/vagy túlméretezett) épületek, építmények (pl. beton trágyatárolók, tűzivíz-tárolók /esztétikailag jó példa ez utóbbiakra a faluvéghalmi és darassai, rossz a cserepesi marhatelepi) utólagos tájba illesztése, jogi lehetőség és tulajdonosi egyetértés esetén a feleslegesek felszámolása.	1 000	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 10 fő: projekttervezés, kivitelezés és menedzsment; kb. 30 helyszín kapcsán	Projekt idején: 60 fő; projekt befejezte után: 8 fő
szükséges	4. Az elbontott mihályhalmi volt szovjet laktanya (HNPI vagyonkezelés) helyén tájba illő, ugyanakkor nagyüzemi méretű teletető telep létesítése, a HNP határán (azaz a tervezett védőövezet belső szélén, jó aszfaltút megközelítéssel, és aszfaltozott telephellyel).	500	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 10 fő: projekttervezés, kivitelezés és menedzsment; kb. 30 helyszín kapcsán	Projekt idején: 40 fő; projekt befejezte után: 15 fő
szükséges + tervezett	5. A világörökség helyszínen és védőövezetében található halmok (tellek és kurgánok) rekonstrukciója.	500	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 10 fő: projekttervezés, kivitelezés és menedzsment; kb. 30 helyszín kapcsán	Projekt idején: 20 fő; projekt befejezte után: 2 fő
szükséges + tervezett	6. A világörökség helyszínen és védőövezetében található légvezetékek több korábbi akciócsomagunkban már részben kivitelezett földkábelbe tételének folytatása.	7 300	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 10 fő: projekttervezés, kivitelezés és menedzsment; kb. 20 helyszín kapcsán	Projekt idején: 20 fő; projekt befejezte után: 1 fő
szükséges + tervezett	7. A világörökség helyszínen és védőövezetében található, eddig a HNPI által még fel nem számolt (de nélkülözhető, tájlesztettkai, hidrológiai szempontból pedig káros) csatornák, árkok, töltések és dűlőutak felszámolása	500	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 17: projekttervezés, kivitelezés és menedzsment, kb. 20 helyszín kapcsán	Projekt idején: 17 fő; projekt befejezte után: 2 fő

A tervezett vagy szükséges fejlesztés (projektötlet) címe	A tervezett fejlesztés rövid leírása	Becsült költség (millió Ft)	Lehetséges partnerek (résztevő és együttműködő szervezetek)	Érintett vállalkozások száma	Létesített munkahelyek száma
szükséges + tervezett	8. A Hortobágyi Csillagoségbolt Park kibővítése a Dél-Hortobágyra is, annak előkészítő munkálataival.	1 000	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 20: projekttervezés, kivitelezés és menedzsment, kb. 20 helyszín kapcsán	Projekt idején: 20 fő; projekt befejezte után: 2 fő
szükséges + tervezett	9. A világörökség helyszínén és védőövezetében előforduló, és terjedő invazív fa- és cserjefajok (gyalogakác, amerikai köris, zöld juhar és bálványfa, bokrosodással és fával benövésssel megvalósuló tájromboló hatásai) TELJES eliminálása, az érintett földtulajdonosok és állami vagyonkezelők bevonásával	1 000	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 20 : projekttervezés, kivitelezés és menedzsment, kb. 20 helyszín kapcsán	Projekt idején: 17 fő; projekt befejezte után: 2 fő
szükséges + tervezett	10. Önmaguktól felújulni képtelen, a hagyományos állattartáshoz kötődő pusztai kerekerdők, szárnyékerdők felújításának megkezdése.	500	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok	kb. 20: projekttervezés, kivitelezés és menedzsment, kb. 20 helyszín kapcsán	Projekt idején: 17; projekt befejezte után: 2 fő
szükséges + tervezett	Komplex turisztikai fejlesztés és marketing (turisztikai információs pontok létrehozása vagy a meglévők fejlesztése, különös tekintettel a térségfejlesztési szempontú kínálat megerősítésére)	7 350	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a települési önkormányzatok, vállalkozók, TDM szervezetek, közművelődési és közoktatási intézmények	kb. 60: projekttervezés, kivitelezés és menedzsment, kb. 50 helyszín kapcsán	Projekt idején: 250; projekt befejezte után: 118 fő
szakmailag fontos, időben sürgős					
szakmailag fontos, időben nem sürgős vagy szakmailag kevésbé fontos					

A „Komplex turisztikai fejlesztés és marketing (turisztikai információs pontok létrehozása vagy a meglévők fejlesztése, különös tekintettel a térségfejlesztési szempontú kínálat megerősítésére” fejezetben belül az NGM és FM közös koordinációjában 2, a világörökség helyszínre vonatkozó konkrét projekt fogalmazódott meg, amelyet a GINOP rendszerén keresztül céloz meg a HNPI:

V.1.1. Világörökségünk, a Puszta:

A projekt a Hortobágy, mint világörökségi helyszín természeti és kulturális értékei ismertségének növelésére vonatkozik. Megvalósítása több elemből tevődik össze:

1. A hortobágyi Pásztormúzeum új, élmény-centrikus kiállításának megvalósítása virtuális interpretatív, mesélő figura alkalmazásával, a pásztorok világa jellegzetes elemeinek interaktív eszközök segítségével történő bemutatása. A virtuális túra, mint interaktív elem egy jelenkori térbeli és a külterjes állattartás történeti korai közötti virtuális HNP-berepüléssel túra interaktív eszköze. A történelem országútja /kurgánok útja mentén behatárolt 5 km széles tartományban valós berepülésekkel és 3D fotótechnika segítségével terepmodell elkészítése. A virtuális idegenvezető alkalmazás pedig a természeti, kulturális örökségi értékeket, helyi érdekességeket, hasznos tudnivalókat megjelenítő modul.

A Pásztormúzeum előtti tér, mint a turisztikai desztináció központi tere térburkolatának és térbútorainak, kültéri világításának elkészítése.

2. A Hortobágyi Nemzeti Park Látogatóközpont földszinti kiállítóterének új kiállítása a világörökségi helyszín természeti és kulturális kiemelt egyetemes értékeinek minél teljesebb körű, áttekinthető jellegű bemutatását célozza meg. A sok szempontú és változatos megjelenítési formák, adekvát bemutató eszközök, múzeumpedagógiai megoldások a HNPI turisztikai kínálatába is beintegrálódva a látogatóközpont attrakciójellegét hivatott erősíteni.

3. A Hortobágyi Kézművesudvar, mint a tematikus útvonal egyik állomásának fejlesztése, a műhelyek autentikus kézműves eszközökkel, tárgyakkal való bővítése, kóstoltatáson alapuló vendéglátó funkció megvalósítása (kemence), amelyek tematikus programok lebonyolítását tennék lehetővé.

4. A Nyugati fogadó recepciójának, mint a „Csárdák útja” lovas kocsis, kerékpáros túráinak indulóállomása látogatóbarát fejlesztése indokolt, ahogy az épülethez csatlakozó kiállítóter új kiállítással való fejlesztése. A kiállítás tematikájául szolgálhatna a Tisza-szabályozás folytán a hortobágyi mocsárrendszerek átalakulásának, ill. ezen mocsárrendszerek HNPI által folyamatosan végzett rehabilitációját szolgáló pályázati projektek, ahogy egyébként a többi természetvédelmi projektek rendszerben történő bemutatása is.

A tematikus útvonal projektelemeinek fejlesztése során kiemelt szempont az attrakció-jelleg kialakítása, hogy a turisták számára vonzerőt, élményeket, hosszabb időtöltési lehetőséget nyújtson, interaktív és modern multimédiás eszközök alkalmazásával.

V.1.2. Nomád Puszta

A projekt a Hortobágy, mint világörökségi helyszín természeti és kulturális értékei ismertségének növelésére vonatkozik. A "Nomád puszták a történelem országútján" a Hortobágy tágabb területén megtelepedett nagyszabású kultúrák történelmi korszakainak komplex bemutatását szolgáló élmény centrikus témapark. Megvalósítása több elemből tevődik össze:

1. „Kurgánmúzeum” kiállítási épület régészeti koncepciója a kunhalmokhoz köthető gödörsíros kurgánok népének kultúráját helyezi célkeresztbe. A Déri Múzeum és más múzeumok feltárásaiból származó régészeti leletanyag alapozza meg szakmailag a kiállítást. A belső tér kialakítása a külső alakot követve egy kupolát formázna, alapterülete pedig lehetőség szerint kb. 40 fős csoport befogadására alkalmas. Párhuzamos bemutatási tematika a Hortobágy, mint Csillagoségbolt Park értékeire épülő, a csillagos égbolt korabeli látványát és mai képét a kupola belső felületére vetítő "Csillagoségbolt a puszták felett" interpretációs program megvalósítása.

2. A *kalandpark* a központi kiállítási épületet félhold alakban körülvevő önálló építményekben, a későbbi nagyszabású népek kultúráját, a rendelkezésre álló régészeti tényeket, életmódbeli érdekességeket szabadtéri interaktív eszközök, és kültéri foglalkoztató helyiségben kínált kézműves és gyakorlati foglalkozások segítségével mutatja be.

3. A *honfoglalás kori életmódfaló* egyszerű, komfort nélküli ott tartózkodásra alkalmas helyszíneként működne (WC, mosdó biztosított), szervezett csoportok részére.

4. A kiállítási épületek mellett, azt körülvevően található a füves *rendezvénytér* a régészeti korok értékeire alapozott hagyományőrző rendezvény megtartása alkalmas.

5. Az attrakció látogatói számára megfelelő kapacitású *kiszolgáló létesítmények* építése is szükséges (parkoló, mosdók). A mosdók a kurgán épületben találhatóak, külső megközelítéssel.

Az építetők koncepció szerint maguk a kiállítási épületek is magas energiahatékonyt képviselnének. A témapark, de különösen a kiállítás és kalandpark szakmai megalapozásához egy, a pályázat keretében előzetesen megvalósított, a meglévő és új tudományos ismereteket szolgáltatató kutatás szükséges.

V.2. Pásztorokképzés:

A KEÉ megőrzésének kulcsszereplői maguk a pásztorok, ám a Hortobágy és a VH speciális megközelítést követel. Amint a KET is célként tűzi ki, a Hortobágyra jellemző extenzív állattartást végző pásztorok utánpótlásának nevelése szükséges. Az előkészítő lépéseket (akár a KET jogszabályban megjelenése előtt), már 2015-ben meg kell kezdeni:

- Tematika kidolgozása
- Az elméleti és gyakorlati tudás birtokában lévő, tágan értelmezett oktatók összegyűjtése (itt számítani kell rá, hogy aki a kellő tudás birtokában van, nem rendelkezik egyúttal pedagógusi képesítéssel)
- A speciális ismeretanyag kidolgozása tananyag formájában
- Az elméleti és gyakorlati képzések helyszíneinek meghatározása, befogadó helyszínek és intézmények bevonásával
- Akkreditáció

V.3.A Hortobágyi Nemzeti Park nemzeti parki védőövezetének kijelölése és kihirdetése
 Szintén a KEÉ hosszútávú megőrzése érdekében szükséges kialakítani a VH védőövezetét. Ezzel a kérdéskörrel a KET tervezete is foglalkozik, s az utolsó változat (2014. május 5.) óta eltelt időben kiérlelődött, hogy a hazai jogrend és a racionalitás is azt diktálja, hogy ennek alapját a védett természeti terület védőövezete képezze. A VH gondnokság által kimunkált szakmai indokokat és ezen keresztül a védőövezet kialakításának szükségességét mind az ME, illetve szakmai háttér szervezete, a Forster Központ, mind az FM elfogadta és támogatja. Jelenleg a jogi lehetőségek vizsgálata zajlik.

V.4. Kezelési Kézikönyv kidolgozása

Ezt a feladatot a HNPI-nek, gondnoksági hatáskörben kell elvégezni a KET kormányrendeletben való megjelenését követő egy éven belül. A KET stratégiai döntéseit, konkrét cselekvési tervre fordítani szintén jelentős feladat, külső szakemberek bevonása nélkül nem végezhető el kellő színvonalon. Ennek finanszírozására HNPI-nek saját költségvetéséből nincs meg a fedezete, így a gondnoksági finanszírozásban ennek meg kell jelennie.

VI. 2015-ben, gondnoksági támogatásból megvalósítani tervezett feladatok

Bár a 2015. évi támogatás összege jelenleg nem ismert

1. **Bér és járulékok (2 fő) - 5 000 000 Ft**
2. **Alapműködést támogató szakértői díjak - 3 000 000 Ft**
3. **Kezelési Kézikönyv kidolgozásához szükséges szakértői közreműködés díja - 6 000 000 Ft**

Illetve a KET kihirdetésének függvényében, az abban szereplő feladat- és költségterv szerint.

VII. Egyéb

1. **A HNPI továbbra is vizsgálja annak lehetőségét, hogy a helyszín jelentős és nemzetközi szinten is kiemelkedő természeti értékei közül melyek azok, amelyek megfelelnek a kiemelkedő egyetemes érték valamely kritériumának, azaz mely kritérium kapcsán lenne jelölhető természeti kategóriában, és válna vegyes kihirdetésű helyszínné. A lehetséges foratókönyvek között szerepel egy nemzetközi sorozathelyszín előterjesztése „A Kárpát-medence szikes pusztái és szikes tavai” néven.**

Összeállította: Tolnay Zsuzsa, világörökségi szakreferens